

23 Φεβρουαρίου, 1993

[ΠΙΚΗΣ, ΝΙΚΗΤΑΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, Δ/στές]

ΓΕΝΙΚΟΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ,

Εφεσείων,

v.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ ΛΤΔ.,

Εφεσιβλήτων.

(Πολιτική Έφεση Αρ. 7874)

Δίκαιο Επιείκας — Εξ υποσχέσεως κάλυμμα — Κατά πόσο, και υπό ποιές περιστάσεις, δύναται να προκύψει από παραστάσεις στις οποίες προβαίνει διάδικος, μέσω του δικηγόρου του, προς τον αντίδικό του στο πλαίσιο δίκης.

Η εφεσίβλητη είχε αναλάβει την οικοδόμηση αριθμού κατοικιών στον οικισμό Μούταλλου στην Πάφο, δυνάμει συμφωνίας με την εφεσείουσα, που περιείχε όρο ότι οποιεσδήποτε διαφορές που θα αναφύονταν κατά την εκτέλεση της συμφωνίας θα παρατέμπονταν σε διαιτησία. Στις 6.9.83, οι διάδικοι υπόγραψαν έγγραφο τελικού λογαριασμού, στο οποίο διακανονίζονταν οι μεταξύ τους διαφορές. Παρά ταύτα, με επιστολή της ημερομηνίας 12.10.84, η εφεσίβλητη ισχυρίσθηκε ότι υπήρχαν εκκρεμείς διαφορές μεταξύ τους και ζήτησε παραπομπή τους σε διαιτησία. Μετά την άρνηση της εφεσείουσας, υπόβαλε σχετική αίτηση στο Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας δυνάμει του Περί Διαιτησίας Νόμου, Κεφ.4. 5
10
15

Κατά την ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία, η δικηγόρος της εφεσείουσας, είχε δηλώσει ότι είχε επέλθει προκαταρκτική συμφωνία μεταξύ των διαδίκων για παραπομπή των θεμάτων σε διαιτησία. Σε κανένα στάδιο, όμως, της διαδικασίας δεν προέκυψε ότι η εφεσείουσα είχε εκφράσει οποιαδήποτε πρόθεση παραίτησης από τα δικαιώματά της που προέκυπταν από τον διακανονισμό της 6.9.83. Στο τέλος η προκαταρκτική εκείνη συμφωνία δεν πραγματοποιήθηκε, διότι η εφεσείουσα δεν ήταν διατεθειμένη να παραιτηθεί των δικαιωμάτων της δυνάμει του πιο πάνω διακανονισμού. 20

Το Επαρχιακό Δικαστήριο δέχθηκε ότι το έγγραφο της 6.9.83 απο- 25

5
10
τελούσε τελικό διακανονισμό των διαφορών των διαδίκων, στις οποί-
ες περιλαμβάνονταν τα θέματα που εφεσίβλητοι ήθελαν να παραπέμ-
ψουν σε διαιτησία, αλλά βρήκε ότι η συμπεριφορά της δικηγόρου της
εφεσείουσας κατά την διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου είχε στοι-
χειοθετήσει εξ υποσχέσεως κώλυμα προς όφελος της εφεσίβλητης,
πράγμα που εμπόδιζε την εφεσείουσα από του να αρνείται την παρα-
πομπή των θεμάτων σε διαιτησία επικαλούμενη των διακανονισμό
της 6.9.83, και διέταξε την παραπομπή των θεμάτων σε διαιτησία, δι-
ευκρινίζοντας όμως ότι κατά την διαιτησία η εφεσείουσα θα μπορού-
σε να επικαλεσθεί τον διακανονισμό της 6.9.83.

Κατ' έφεση, αίτηση των εφεσιβλήτων για παράταση της προθε-
σμίας για υποβολή αντέφεσης, με την οποία θα προσβαλλόταν το μέ-
ρος της απόφασης που επέτρεπε την αναφορά, κατά την διαιτησία,
στον διακανονισμό της 6.9.83, απορρίφθηκε.

15 *Αποφασίσθηκε ότι:*

20 (α) Παραστάσεις στις οποίες ο διάδικος προβαίνει μέσω του δι-
κηγόρου του προς τον αντίδικο του στο πλαίσιο της δίκης,
μπορούν να οδηγήσουν στην θεμελίωση εξ υποσχέσεως κω-
λύματος εφόσον i) είναι σαφείς, ii) ο αντίδικος βασίζεται σε
αυτές και αναπροσαρμόζει τη θέση του σε βαθμό και έκταση
που iii) θα ήταν άδικο να επιτραπεί στον πρώτο διάδικο να
αποστεί από τις παραστάσεις του.

25 (β) Στην παρούσα υπόθεση η προκαταρκτική συμφωνία της εφε-
σείουσας για την παραπομπή της απαίτησης της εφεσίβλητης
σε διαιτησία δεν είχε οδηγήσει σε οποιαδήποτε μεταβολή της
θέσης της εφεσίβλητης, ούτε είχε υποδηλώσει άμεσα ή έστω
έμμεσα εγκατάλειψη της θέσης της εφεσείουσας ότι το έγγρα-
φο της 6.9.83 αποτελούσε τελικό διακανονισμό όλων των με-
30 ταξύ τους διαφορών, και κατά συνέπεια καμιά από τις προ-
υποθέσεις για την γένεση εξ υποσχέσεως κωλύματος είχε θε-
μελιωθεί από το χειρισμό της υπόθεσης από την δικηγόρο της
εφεσείουσας στο προκαταρκτικό στάδιο της δίκης.

Η έφεση επιτράπηκε με έξοδα

Υποθέσεις που αναφέρθηκαν:

35 *Central London Property Trust Ltd. v. High Trees House Ltd [1947]*
K.B. 130

Hadjiyiannis v. Attorney-General (1970) 1 C.L.R. 32.

Markidou v. Kiliaris (1983) 1 C.L.R. 392

Langdale v. Danby [1982] 3 All E.R. 129

H. Clark Ltd v. Wilkinson [1965] 1 All E.R. 934

Waugh v. H B Clifford and Sons [1982] 1 All E.R. 1095

Sofocli v. Leonidou (1988) 1 C.L.R. 583.

5

Έφεση.

Έφεση από τον καθ'ού η αίτηση κατά της διαταγής του Επαρχιακού Δικαστηρίου Λευκωσίας (Δημητρίου, Προσ. Π.Ε.Δ., Ναθαναήλ, Ε.Δ.) που δόθηκε στις 24.3.1989 (Αρ. Αίτησης 32/86) με την οποία παραπέμφθηκαν σε διαιτησία οι διαφορές που ανεφύησαν μεταξύ των διαδίκων σχετικά με το συμβόλαιο που υπέγραψαν την 24.3.80. 10

Μ. Τριανταφυλλίδης, Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας με *Τ. Πολυχρονίδου (δ/δα)*, δικηγόρο της Δημοκρατίας Α', για τον εφεσείοντα. 15

Τ. Παπαδόπουλος, για τους εφεσίβλητους.

Cur. adv. vult.

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ: Την απόφαση του Δικαστηρίου θα δώσει ο Δικαστής Γ. Μ. Πικής.

ΠΙΚΗΣ, Δ. : Οι εφεσίβλητοι, εταιρεία κατασκευών, είχαν συμφωνήσει με τους εφεσείοντες, την κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας, να οικοδομήσουν αριθμό κατοικιών στον οικισμό Μούτταλου στην Πάφο σύμφωνα με όρους και έναντι αμοιβής η οποία καθορίστηκε στη μεταξύ τους σύμβαση. Η συμφωνία πρόβλεπε την παραπομπή διαφορών που θα αναφύονταν κατά την εκτέλεση της συμφωνίας σε διαιτησία. Με αίτησή τους στο Επαρχιακό Δικαστήριο, βάσει του Περί Διαιτησίας Νόμου - ΚΕΦ. 4, οι εφεσίβλητοι αξίωσαν την παραπομπή αμφισβητούμενης από τους εφεσείοντες απαίτησής τους σε διαιτησία. Η απαίτηση καθορίστηκε σε επιστολή προς τους εφεσείοντες με ημερομηνία 12/10/84. Οι εφεσείοντες ενέστησαν στην αίτηση, υποστηρίζοντας ότι - 20 25 30

(α) Δεν υφίστατο διαφορά ως προς τις εκατέρωθεν υποχρεώ-

σεις, επικαλούμενοι την κατάσταση τελικού Λογαριασμού την οποία υπέγραψαν οι συμβαλλόμενοι στις 6/9/83, γεγονός που

- 5 (β) εμπόδιζε τους εργολάβους να ισχυριστούν το αντίθετο και να προβάλουν την ύπαρξη διαφοράς υποκείμενης σε διαιτησία.

10 Το Πλήρες Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας έκρινε ότι το έγγραφο τελικού Λογαριασμού επιμαρτυρούσε τον τελικό διακανονισμό των εκατέρωθεν υποχρεώσεων βάσει της συμφωνίας και παράλληλα συνιστούσε αναγνώριση εκ μέρους των εφεσειόντων ότι δεν υφίστατο οποιαδήποτε διαφορά μεταξύ των συμβαλλομένων ώστε να κωλύονται οι εφεσίβλητοι να ισχυριστούν το αντίθετο. Το Δικαστήριο επεσήμανε ότι αντιπαράβολή του περιεχομένου του τελικού Λογαριασμού και της απαίτησης των εφεσειόντων, αποκαλύπτει ότι :

20 "From the above two documents it becomes apparent that the applicants claims, as they appear in the above letter, were taken into account when the parties signed Exhibit 2. They should, therefore, be estopped from alleging that the statements of fact contained in Exhibit 2 are untrue or different (see, Halsbury's Laws of England, 4th ed., Vol. 16, para. 1501 et seq.)."

25 Μετάφραση στα Ελληνικά : Από τα προαναφερθέντα δυο έγγραφα, καθίσταται πρόδηλο ότι οι απαιτήσεις των αιτητών, όπως φαίνεται στην πιο πάνω επιστολή, λήφθηκαν υπόψη όταν τα μέρη υπέγραψαν το Τεκμήριο 2. Επομένως, πρέπει να παρεμποδιστούν από του να προβάλουν οποιοδήποτε ισχυρισμό ότι δηλώσεις γεγονότων που περιέχονται στο Τεκμήριο 2 είναι αναληθείς ή διαφορετικές."

30 Παρά τη διαπίστωση κωλύματος στην προβολή των διεκδικήσεων των εφεσιβλήτων, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι δηλώσεις και χειρισμοί των εφεσειόντων κατά τη δίκη, όπως αποκαλύπτονται από τις δηλώσεις της δικηγόρου της Δημοκρατίας που τους εκπροσώπησε, δημιούργησαν νέο κώλυμα το οποίο αυτή τη φορά επενεργούσε εις βάρος τους ώστε να κωλύονται να επικαλεσθούν τον τελικό Λογαριασμό ως απόδειξη τελικού διακανονισμού των αμοιβαίων υποχρεώσεων. Στην κατάληξη αυτή το Επαρχιακό Δικαστήριο άχθηρε καθοδηγούμενο από την αρχή της επιείκειας, γνωστής ως "promissory estoppel" "εξ υποσχέσεως κώλυμα", η οποία στη σύγχρονη της μορφή στοιχειοθετήθηκε από την απόφαση του Δικαστή Denning (όπως ήταν τότε) στη *Central London*

Property Trust, Ltd. v. High Trees House, Ltd. [1947] K.B. 130. Η αρχή αυτή έτυχε αναγνώρισης και στην Κύπρο και απηχείται σε σειρά κυπριακών αποφάσεων, δυο από τις οποίες μνημονεύονται στην απόφαση του Επαρχιακού Δικαστηρίου - **Georghios Hadji Yiannis v. Attorney-General of the Republic** (1970) 1 C.L.R. 32 και **Markidou v. Kiliaris and Another** (1983) 1 C.L.R. 392. Παρά το εύρημα του Επαρχιακού Δικαστηρίου ότι παρεμβάλλεται κώλυμα στην επίκληση από τους εφεσειόντες του τελικού Λογαριασμού ως τεκμηρίωση του διακανονισμού όλων των μεταξύ τους διαφορών, στην απόφαση του Δικαστηρίου αναφέρεται ότι κατά τη διαιτησία ο διαιτητής θα είναι ελεύθερος να λάβει υπόψη του και το περιεχόμενο του τελικού Λογαριασμού.

Σύμφωνα με την απόφαση του πρωτόδικου Δικαστηρίου, το κώλυμα προέκυψε από τη συμφωνία των εφεσειόντων για την παραπομπή της απαίτησης των εφεσιβλήτων σε διαιτησία κατά τις πρώτες εμφανίσεις των διαδίκων ενώπιον του Δικαστηρίου πριν την έναρξη της δίκης. Η υπόθεση αναβλήθηκε επανειλημμένα πριν την ακρόασή της. Προκύπτει από τα πρακτικά του Δικαστηρίου στο προκαταρκτικό εκείνο στάδιο, ότι επήλθε προκαταρκτική συμφωνία μεταξύ των μερών για την παραπομπή της απαίτησης των εφεσιβλήτων σε διαιτησία η οποία, όμως, ατόνησε. Διαφαίνεται από τις δηλώσεις των μερών στο Δικαστήριο, ότι ο λόγος για τον οποίο δεν τελειώθηκε η συμφωνία για παραπομπή του θέματος σε διαιτησία, έγκειτο στην απροθυμία των εφεσειόντων να εγκαταλείψουν τη θέση ότι ο τελικός Λογαριασμός καλύπτει όλο το φάσμα των εκατέρωθεν υποχρεώσεων βάσει της μεταξύ τους συμφωνίας.

Ο Γενικός Εισαγγελέας υπέβαλε εκ μέρους των εφεσειόντων ότι δεν είχαν στοιχειοθετηθεί οι προϋποθέσεις για την επιτυχή επίκληση (εκ μέρους των εφεσιβλήτων) της αρχής του εξ υποσχέσεως κωλύματος. Σε κανένα στάδιο της διαδικασίας, όπως υποστήριξε, οι εφεσειόντες δεν αποποιήθηκαν τα δικαιώματά τους βάσει του τελικού Λογαριασμού. Οι εφεσιβλήτοι, εξάλλου, υποστήριξαν ότι υπό το φως των ευρημάτων του πρωτόδικου Δικαστηρίου και των αρχών που διέπουν την απόδειξη εξ υποσχέσεως κωλύματος, η απόφαση του πρωτόδικου Δικαστηρίου είναι ορθή. Κατά την αγόρευσή του ο κ. Παπαευσταθίου επέσυρε την προσοχή μας στο πιο κάτω απόσπασμα από την απόφαση του πρωτόδικου Δικαστηρίου προς υποστήριξη της εισήγησής του ότι ως αποτέλεσμα της συμφωνίας των διαδίκων για την παραπομπή της απαίτησης των εφεσιβλήτων σε διαιτησία, επήλθε τροποποίηση της συμφωνίας για τελικό διακανονισμό που υποδηλώνει η έγκριση του τελικού Λογαριασμού.

5 “The question, however, should be examined further because at a later stage, when the present application was mentioned on 12/10/87, both counsel applied for an adjournment to explore the possibility of appointing a common arbitrator. We see at this early stage of the proceedings a variation of the agreement reached on 6/9/83.”

10 Μετάφραση στα Ελληνικά : “Το ερώτημα, εντούτοις, πρέπει να εξεταστεί περαιτέρω διότι σε μεταγενέστερο στάδιο, όταν η παρούσα αίτηση είχε μνημονευθεί στις 12/10/87, αμφότεροι οι συνήγοροι υπέβαλαν αίτηση για την αναβολή της υπόθεσης για να διερευνηθούν την πιθανότητα διορισμού κοινού διαιτητή. Βλέπουμε σ’ αυτό το προκαταρκτικό στάδιο της διαδικασίας μια τροποποίηση της συμφωνίας της 6/9/83.”

15 Εξέταση του μέρους της απόφασης που έπεται του πιο πάνω αποσπάσματος αποκαλύπτει ότι το πρωτόδικο Δικαστήριο δε σκοπούσε να προβεί σε εύρημα ότι επιήλθε οποιαδήποτε τροποποίηση της συμφωνίας της 6/9/83, γεγονός άλλωστε που αντικρούεται από την απουσία οποιασδήποτε αναφοράς στο περιεχόμενο της τροποποίησης και της ευχέρειας που αναγνωρίστηκε, όπως έχουμε αναφέρει, στο διαιτητή να λάβει υπόψη του το περιεχόμενο του τελικού Λογαριασμού. Άλλωστε, σε κανένα στάδιο της διαδικασίας δεν έγινε οποιαδήποτε δήλωση εκ μέρους της δικηγόρου της Δημοκρατίας που να υποδηλώνει συμφωνία για την τροποποίηση του περιεχομένου του τελικού Λογαριασμού. Τουναντίον φαίνεται ότι η προκαταρκτική συμφωνία η οποία επιήλθε για την παραπομπή της απαίτησης των εφεσιβλήτων σε διαιτησία, έγινε ανεξάρτητα από την επιμονή των εφεσειόντων στην ορθότητα του περιεχομένου του τελικού Λογαριασμού. Όταν επισημάναμε ότι δε διαπιστώνεται εύρημα για την τροποποίηση της συμφωνίας της 6/9/83, ο δικηγόρος των εφεσιβλήτων υπέβαλε αίτηση για την αναβολή της υπόθεσης ώστε να του παρασχεθεί η ευκαιρία να υποβάλει αντέφεση (Δ.35 Θ.10) με την οποία να προσβάλλεται το εύρημα του πρωτόδικου Δικαστηρίου ότι οι εφεσιβλήτοι κωλύονται από την υπογραφή του τελικού Λογαριασμού να προβάλουν την απαίτησή τους. Το αίτημα απορρίφθηκε εφόσον αποδοχή του θα συνιστούσε ουσιαστικά παράταση του χρόνου για την υποβολή έφεσης (υπό μορφή αντέφεσης) για τέσσερα σχεδόν χρόνια. Παρά τη μεγαλύτερη ελαστικότητα που επιδεικνύεται για την παράταση του χρόνου για την υποβολή ειδοποίησης βάσει της Δ.35 Θ.10 (υποκατάστατο αντέφεσης), σε σύγκριση με την παράταση του χρόνου για την υποβολή έφεσης, έγκριση του αιτήματος των εφεσιβλήτων σ’ αυτή την περίπτωση θα συνιστούσε ολοσχερή παραγνώριση της αρχής της τελεσιδικίας που αποτελεί μια από τις κε-

φαλαιώδεις πτυχές του νομικού μας συστήματος.

Η τύχη της έφεσης εξαρτάται από την ορθότητα του ευρήματος ότι οι δηλώσεις του δικηγόρου των εφεσειόντων και, γενικότερα, ο χειρισμός της υπόθεσης ενώπιον του πρωτόδικου Δικαστηρίου, τους εμποδίζει λόγω δικαιοῦκού κωλύματος, να ισχυριστούν ότι είχαν διακανονιστεί με τον τελικό Λογαριασμό όλες οι εκκρεμότητες μεταξύ των διαδίκων.

5

Στη *Langdale v. Danby* [1982] 3 All E.R. 129 (HL), αποφασίστηκε ότι παραστάσεις στις οποίες ο διάδικος προβαίνει, μέσω του δικηγόρου του, προς τον αντίδικό του στο πλαίσιο της δίκης, μπορεί να οδηγήσουν στη θεμελίωση εξ υποσχέσεως κωλύματος εφόσον -

10

(α) είναι σαφείς,

(β) ο αντίδικος βασίζεται σ' αυτές και αναπροσαρμόζει τη θέση του σε βαθμό και έκταση που

15

(γ) θα ήταν άδικο να επιτραπεί στον πρώτο διάδικο να αποστεί από τις παραστάσεις του.

Η αδικία προκύπτει από τη ζημία που θα προκαλείτο στο δεύτερο διάδικο εάν εκαλείτο να επιστρέψει στην κατάσταση πραγμάτων που υφίστατο πριν να τροποποιήσει τη θέση του.

20

Εξάλλου, στη *H. Clark Ltd. v. Wilkinson* [1965] 1 All E.R.934, αποφασίστηκε ότι εφόσον οι παραστάσεις στις οποίες είχε προβεί διάδικος μέσω του δικηγόρου του δεν είχαν επιπτώσεις και άφησαν αμετάβλητη τη θέση του αντιδίκου, αυτές μπορεί να αποσυρθούν σε μεταγενέστερο στάδιο χωρίς συνέπειες (χρήσιμη αναφορά μπορεί επίσης να γίνει στη *Waugh v. H B Clifford and Sons* [1982] 1 All E.R. 1095, αναφορικά με τις εξουσίες του δικηγόρου για το χειρισμό της υπόθεσης του πελάτη του).

25

Στην παρούσα υπόθεση η προκαταρκτική συμφωνία των εφεσειόντων για την παραπομπή της απαίτησης των εφεσιβλήτων σε διαιτησία, δεν οδήγησε σε οποιαδήποτε μεταβολή, ζημιολόγο ή μη, της θέσης των αντιδίκων τους. Ακόμα σημαντικότερο, η προκαταρκτική συμφωνία των εφεσειόντων για παραπομπή της ισχυριζόμενης από τους εφεσιβλήτους διαφοράς σε διαιτησία, δεν υποδηλώνει άμεσα ή έστω έμμεσα, εγκατάλειψη της θέσης τους ότι είχαν διακανονιστεί όλες οι διαφορές μεταξύ τους με την υπογραφή του τελικού Λογαριασμού, όπως φαίνεται από την ίδια την από-

35

φαση. Επομένως η παρούσα διακρίνεται από την υπόθεση *Sofocli v. Leonidou* (1988) 1 C.L.R. 583.

5 Καμιά από τις προϋποθέσεις για τη γένεση εξ υποσχέσεως κα-
λύματος δε θεμελιώθηκε από το χειρισμό της υπόθεσης από τη δι-
κηγόρο της Δημοκρατίας ή δηλώσεις που έκαμε στο προκαταρκτι-
κό στάδιο της δίκης. Το μόνο που οι εφεσίβλητοι edικαιούντο να
ζητήσουν από το πρωτόδικο Δικαστήριο ήταν η επιδίκαση υπέρ
10 τους των εξόδων που προκλήθηκαν από τις αναβολές για την επί-
τευξη συμφωνίας σε σχέση με την παραπομπή της απαίτησής τους
σε διαιτησία.

Η έφεση επιτρέπεται με έξοδα.

Η πρωτόδικη απόφαση παραμερίζεται.

Η αίτηση για παραπομπή της απαίτησης των εφεσιβλήτων σε
διαιτησία απορρίπτεται χωρίς έξοδα.

15

Η έφεση επιτρέπεται με έξοδα.